

BARLANGIMEDVE-KOPONYA AZ ENTZ CSALÁDTÓL

Tavaly érkezett a hír Entz Gézától, a neves természettudós Entz-család egyik leszármazottjától, hogy a még dédapjától, id. Entz Géza zoológustól a családra hagyományozott barlangimedve-koponyát felajánlja adományként a Magyar Természettudományi Múzeumnak. Ilyen értékes ajándékhoz az utóbbi években meglehetősen ritkán jutott a múzeum. A barlangi medvét 2017-ben ráadásul az év ősmaradványának is megválasztották, ezért nyomban felmerült az ötlet, hogy az újonnan érkezett gyűjteményi példányt a nagyközönségnek is bemutassuk júniusban a hónap műtárgyaként.

Maga Entz Géza (1842–1919) a magyar tudományos élet kiemelkedő személye volt, aki lefordította, majd az elsők között mutatta be Magyarországon Charles Darwin *A fajok eredete* című könyvét. A Magyar Tudományos Akadémia tagja, 1872-től a Kolozsvári Egyetem tanára, később rektora volt. Noha kutatóként főként egysejtűekkel foglalkozott, a tanári karral és hallgatókkal rendszeresen kirándultak a környező vidékekre, ahol geológiai, növényzeti és állattani megfigyeléseket tettek. Többször jártak a Bihar-hegységben, melynek barlangjai ismert ősmaradvány-lelőhelyek. Egy ilyen kirán-

Barlangi medve csontváza
az MTM egyik korábbi kiállításában

Az Entz-féle
barlangimedve-
koponya

(KORSÓS ZOLTÁN
FELVÉTELE)

Ősemberek harca barlangi medvével

(ZDENĚK MICHAEL FRANTIŠEK BURIAN CSEH FESTŐMŰVÉSZ MUNKÁJA)

dulás alkalmával egy teljesen ép barlangimedve-koponya került elő. Fia, ifj. Entz Géza (1875–1943) szintén zoológus, Balaton-kutató, 1929-től a tihanyi Biológiai Kutatóintézet igazgatója, majd 1932–1934 között a Nemzeti Múzeum Állattárának (ma a Magyar Természettudományi Múzeum legnagyobb részlege) igazgató öre volt. A szakszerűen preparált koponyát id. Entz Géza halála után azonban nem zoológus fia, hanem a másik fiú, Entz Béla (1877–1959) pécsváradai orvos, patológus, egyetemi tanár őrizte. Az ő halála után került az ősmaradvány ajándékozásként nagybátyjához, Entz Albert (1919–2002) tüdőgyógyászhoz, aki a Budakeszi Tudószanatórium főorvosa volt. Hagyatéka fiára szállt, majd tőle, az unokatestvértől került a cikk elején említett Entz Gézához, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal volt elnökéhez és volt államtitkárához, aki a múzeumnak ajándékozta ezt a ritkaságszámba menő gyakori jégkori leletet.

Az utóbbi, ellentmondásnak tűnő jelzőket szándékosan használtuk. A barlangi medve (*Ursus spelaeus*) a negyedidőszaki jégkor (pleisztocén) utolsó 150 000 évének egyik leggyakoribb nagyemlőse volt Európában. A leletek tanúsága szerint életének jelentős részét töltötte barlangokban, így nála valóban jogos a barlangi jelző, nem úgy, mint például a barlangi oroszlán esetében, mely faj igazából jobbra a nyitott vegetációjú, sztyeppi területeket lakta, jóllehet aránylag sok maradványa került elő barlangokból – emiatt ragadt rajta a barlangi név. Míg a barlangi oroszlán maradványai nagyon gyakran kerülnek elő nem barlangi lelőhelyekről is, például különféle homokbányákból, kavicsbányákból, addig barlangimedve-maradványokat ilyen jellegű

üledékekben és lelőhelyeken nagyon-nagyon ritkán találunk.

A Magyar Természettudományi Múzeum Őslénytani és Földtani Tárában a leltározott gyűjteményi anyagban összesen 3003 tétel szerepel mint valamilyen medve maradványa, közülük 2176 tétel barlangi medve, ez darabszám tekintetében több tízezer maradványt jelent.

Miért számít mégis ritka kincsnek számunkra a szóban forgó példány? Az említett maradványok 60 lelőhelyről származnak, melyeknek közel a fele ma már az országhatáron kívülre esik, Szlovákia és főképpen Románia területére, ahogyan a Bihar-hegység is a sok barlangjával. Pedig innen származik a legtöbb és legszebb barlangimedve-koponyánk, még a régi Magyarország idejében történt gyűjtéseknek köszönhetően. Mai területünkön is van ugyan jó néhány barlang, ahonnan számos lelet került felszínre (a Bükkben lévő Istállóskői-barlangból például tízezres nagyságrendben), ezek nagy része azonban izolált fog és csont – ép koponya csak elvétve akad közöttük. Mivel a nemzetközi törvények immáron nem teszik lehetővé, hogy külföldön gyűjtött ritka ősgérmes maradványokat hazahozzunk, ezért örülünk annyira az ilyen és hasonló leleteknek, amelyek nem csupán őslénytani kincsek, hanem igen értékes tudománytörténeti érdekességek is.

JÓKUTHY EMESE, GASPARIK MIHÁLY